

Muistoja ja vertailua Sotkamon kirkonkylän kouluilta

Tässä muistelussa palataan ajassa reilusti taaksepäin, 50-luvulle. Muistelimme ukin ja mummuni kanssa heidän koulumuistojaan ja muitakin asioita, mitä 50-luvulla alakouluikäisten lasten elämään kuului. Käyn läpi molempien muistelmia ja myös vertailen hieman kahta eri koulua samalta paikkakunnalta.

Ukin muistelut

Ukin koulutaival alkoi 21.10.1949 Sotkamon kunnan Tipasojan kansakoulussa. Jo ennen koulun alkua, ukki oli käynyt varmuuden varalta kyselemässä koulun alkamispäivää, jotta varmasti saapuu oikeana päivänä paikalle. Koulun alkaminen oli ollut asia, jota odotettiin suurella innolla. Tipasojan koulu oli pieni syrjäkylän koulu, josta kirkonkylälle on matkaa noin 25 kilometriä. Koulussa oli puulämmitys ja oppilaita oli noin 60. Alaluokille oli oma opettaja ja yläluokille oma, joten koulussa oli kaksi opettajaa.

Koulun alku oli odotettu, sillä kavereita pääsi näkemään paljon enemmän kuin kotona ollessa. Sisaruksien kanssa ei voinut leikkiä, koska kaikki olivat nuorempia. Luokkatoverit olivat saman alueen lapsia ja kaikilla olivat samanlaiset kiinnostuksen kohteet. Leikkiminen ja liikkuminen luonnossa olivat kaikkien mieleen. Siitä syystä myös koulussa hauskinta oli liikuntatunnit, talvisin enimmäkseen hiihrettiin ja lumen sulettua pelattiin pesäpalloa. Parhaiksi muistoiksi nousivat hiihtokilpailut, joissa kilpailu oli kovaa. Erään kerran ukki oli unohtanut suksensa kotiin, mutta opettajan lainaamalla suksilla hän oli silti päässyt toiseksi kilpailussa. Ikävää asia koulusta oli hankala löytää, mutta ukki kertoi ruokailuvälineiden olleen huonokuntoisia. Haarukat ja veitset olivat ruosteisia ja vääntyneitä, niitä oli käytetty sodassa. Tipasojan koulussa opettajista kukaan ei ollut ammattipätevä. Opettajat olivat ylioppilaita, ilman opettajakoulutusta. Siitä huolimatta opetus oli ukin mielestä hyvää. Opettajat olivat ystävällisiä ja pitivät huolen oppilaista. Opettajat olivat myös helposti lähestyttäviä, heille oli helppo kertoa asioita. Oppitunneilla oli aina hyvä työrauha, mutta liian ankaria opettajat eivät olleet. Kotona oli totuttu hyvin ankaraan kuriin isän toimesta, joten koulumaailmaan oli helppo sopeutua.

Tipasojan koulu oli maaseudulla, johon oppilaita tuli hyvin laajalta alueelta. Ukilla koulumatkaa oli noin viisi kilometriä. Talossa ei ollut polkupyörää, mikä tarkoitti, että koulumatkat mentiin kävelemällä tai juoksemalla. Talvella kouluun mentiin näppärästi hiihtäen. Linja-auton kyydissä pääsi vain todella harvoin, koska aikataulut eivät sopineet. Usein ukki yöpyi myös sukulaistaloissa, jotka olivat lähempänä koulua. Joskus saattoi mennä koko viikko, ettei kotona oltu yötä.

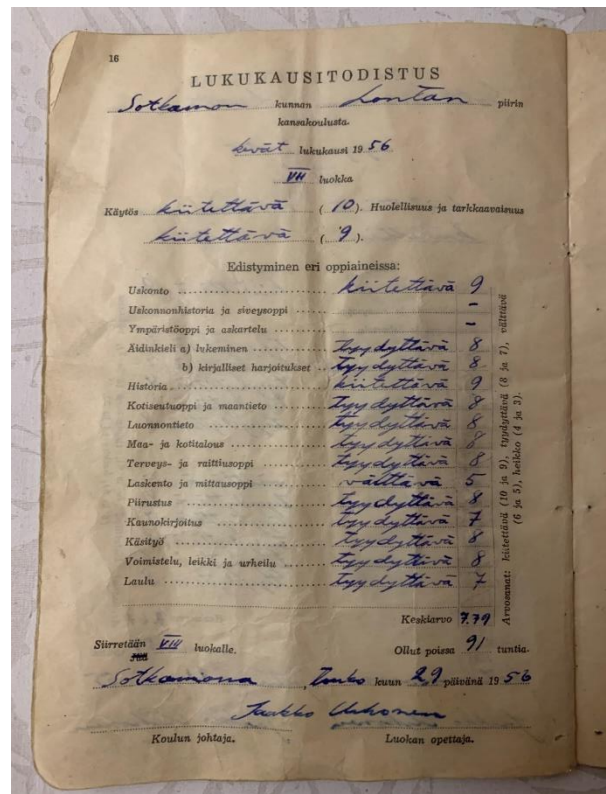
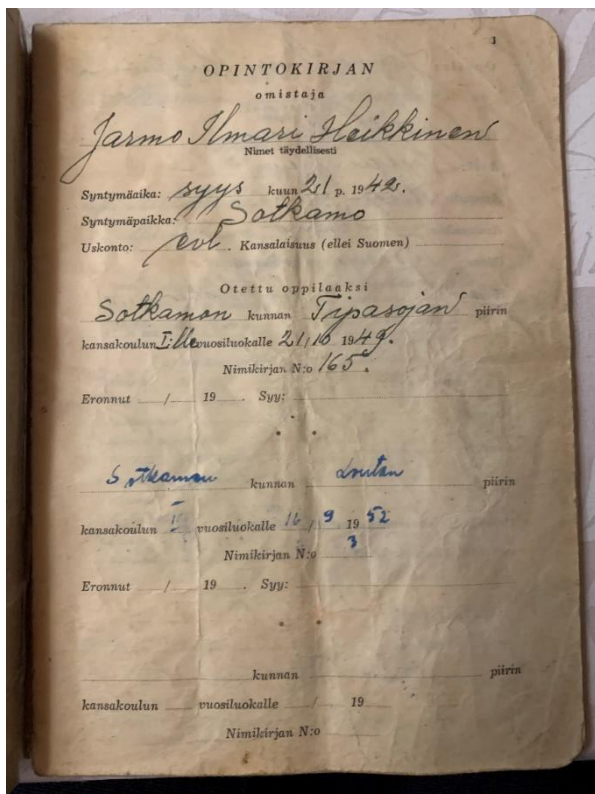
Jokainen päivä aloitettiin aamuhartaudella. Opettaja soitti harmonia ja oppilaat veisasivat virren. Joka aamu opettaja piti myös pienen aamunavauspuheen ja rukoiltiin yhdessä. Koulun

järjestämiä tilaisuuksia ukki muisteli olleen jouluna ja äitienpäivänä, ja näiden lisäksi oli kinkerit.

Joulujuhlassa oli tonttuleikkejä, ja oppilaat olivat saattaneet valmistella näytelmän, jota vanhemmat tulivat katsomaan. Äitienpäivänä äideille oli tarjolla pullakahvit ja oppilaat lauloivat äideille. Kinkereillä Sotkamon seurakunnasta tuli pappi, joka saattoi antaa läksyksi esimerkiksi virren opettelemisen ulkoa.

Oppilaana ukki kertoi olleensa hyväkäyttöksinen. Jotkut opettajat osasivat innostaa oppimiseen paremmin kuin toiset. Läksyjen tekeminen oli hankalaa, sillä koulun jälkeen mentiin yleensä urheilemaan ja leikkimään, joten aikaa läksyjen tekoon ei jäänyt. Parasta tekemistä oli mäenlasku ja hiihtäminen, ukki kertoi rakentaneensa hurjia mäkiä ja hyppyreitää.

Yläkouluun ukki joutui siirtymään neljännelle luokalle 16.9.52 Sotkamon kunnan Lontan kansakouluun. Koulu oli maalaistalo, jossa luokkahuoneena toimi pirtti. Opetus oli silti samanlaista ja opettajat olivat samanlaisia kuin Tipasojan koulussa. Kaikki harrastuksista, vapaa-ajan vietosta itse koulunkäyntiin pysyi samanlaisena, miljöö vain muuttui.

Jarmon opintokirjan etusivu vuodelta 1952 ja päättötodistus vuodelta 1956. Kuvat: Konsta Kyllönen. Opintokirjaan kirjattiin kaikkien vuosiluokkien arvosanat..

Tämän jälkeen oli jatkokoulu, 250 tuntia neljän kuukauden aikana. Kouluun piti siirtyä kirkonkylälle asti 27 kilometrin päähän, jossa majoituttiin asuntolassa. Tämä päätti kansakoulun. Sen lisäksi ukki on käynyt Kainuun Kristillisen Kansanopiston. Eläkeikään asti ukki työskenteli linja-auton kuljettajana.

Mummun muistelut

Mummu aloitti kansakoulun Sotkamon kirkonkylän keskuskoulussa vuoden 1956 elokuussa. Koulu oli kylän suurin koulu, jossa alaluokat ja yläluokat olivat eri rakennuksissa. Alakoulu oli vanhan koulurakennuksen tiloissa, jossa jokaiselle luokalle oli oma luokkahuoneensa.

Opettajana toimi kolmella ensimmäisellä luokalla sama henkilö. Opettaja oli hiljainen ja hillitty vanha rouva. Hänen ei juurikaan tarvinnut ääntä korottaa luokassa työrauhan pysymiseksi. Kaikki opettajat olivat päteviä kansakouluopettajia. He olivat helposti lähestyttäviä, tasa-arvoisia ja kannustavia ammattilaisia. Kokemus opetustyössä tuki kaikkien oppilaiden oppimista. Erään opettajan kanssa muistui mieleen hauska tarina. Kolmannella luokalla oli pitänyt läksyksi opetella virsi ulkoa. Mummun kotona virsiä ei juurikaan veisattu, ja tästä syystä virsi ei ollut oikein tarttunut päähän. Tästä syystä opettaja oli jättänyt mummun jälki-istuntoon opettelemaan virttä, mutta opettajan kiireen takia hän oli ottanut mummun mukaan kotiinsa opettelemaan virttä. Vasta illan hämärtyessä opettaja oli päästänyt mummun kotiin. Koulumatkaa kirkonkylälle oli noin viisi kilometriä. Kouluun mentiin syksyisin ja keväisin polkupyörällä, talvella hiihdettiin. Vain kovalla pakkasella pääsi linja-auton kyydissä. Koulumatkaa mukavoitti samaa matkaa kulkevat lapset, yksin ei tarvinnut mennä koskaan. Saman alueen lapset olivat kaikki kavereita keskenään, vapaa-ajalla leikittiin, uitiin, hiihdettiin ja laskettiin mäkeä. Kirjojen lukeminen oli mielekästä puuhaa, mutta kirjoja ei ollut kovin paljoa. Lahjaksi saatuja kirjoja lainailtiin ja kierrätettiin kaverien kanssa.

Koulussa hauskinta olivat välitunnit ja leikit. Koulunkäynti kokonaisuudessaan oli mukavaa, kaikki kouluaineet olivat mielenkiintoisia. Laulaminen kyllä sujui, mutta koulussa ei uskallettu oikein laulaa. Oppilaana mummu kertoi olleensa hiljainen ja hyväkäytöksinen. Kouluhommat olivat aina sujuneet moitteetta, arvosanat olivat todella hyviä. Viidennellä luokalla mummu siirtyikin keskikouluun.

Tavallisesti keskikouluun siirryttiin jo 4. luokalta, mutta opettajan suosittelusta monet siirtyivät vasta viidenneltä luokalta. Alakoulun 3. ja 4. luokat olivat valmentaneet lapsia hyvin keskikoulua varten. Mummun kohdalla tilanne oli erilainen kuin monella, äiti oli kieltänyt menemästä keskikouluun, koska perheellä ei ollut rahaa. Opettaja oli vahvasti suositellut keskikouluun menemistä ja mummu ilmoittautuikin salaa ja tuli myös valituksi. Onneksi loppujen lopuksi rahaa koulunkäyntiin kumminkin löytyi ja äiti hyväksyi koulunkäynnin. Keskikoulussa opetus muuttui ainejakoiseksi ja kaikilla aineilla oli omat opettajansa. Koulunkäynti muuttui enemmän opiskelumaiseksi. Koulukavereiden kanssa keskusteltiin

kouluasioista ja välituntisin käytiin ostamassa lähikaupasta karkkia. Muuten arki oli hyvin samanlaista. Opettajat olivat omien aineidensa ammattilaisia ja opetus oli laadukasta.

Lukioon asti mummu ei lähtenyt, koska koki opiskelleensa riittävästi sillä hetkellä. Keskikoulun jälkeen hän työskenteli noin vuoden lastenkodissa, jonka jälkeen kävi sairaanhoitajakoulutuksen. Opiskelu ei suinkaan loppunut siihen, vaan opiskelu jatkoi läpi koko elämän ja jatkuu edelleen. Työelämän ohella suoritettuja opiskeluja ja tutkintoja lueteltuna: erikoistumiskoulutus tehosairaanhoidon ja sisätauteihin, terveydenhuollon johtamiskoulutukset, terveydenhuollon maisterikoulutus (Oulun yliopisto) ja Master of quality executive education (Helsingin yliopisto).

Vertailua

Isovanhempani ovat kotoisin samalta paikkakunnalta, Sotkamosta, joka on pieni kunta Kainuussa. Välimatkaa koulujen välillä on noin 25 kilometriä, toinen oli keskellä maaseutua, toinen kirkonkylällä. Kouluissa ja koulutuksen tasoissa oli haastattelujen perusteella suuria eroja. Suurin ero varmasti oli opettajien kyvykkyydessä, ukin kansakouluaikana yksikään opettajista ei ollut ammattipätevä opettaja, kun taas mummun koulussa kaikki olivat. Vaikka ukin haastattelun perusteella opetuksen laatu koettiin hyväksi, silti näkisinkin, että se ei ole verrattavissa mummun saamaan opetukseen. Syrjässä sijainneet Tipasojan ja Lontan kansakoulut eivät todennäköisesti antaneet samanlaisia lähtökohtia oppimiselle kuin kirkonkylällä Sotkamon keskuskoulu. On myös huomionarvoista, että ukin koulukavereista kukaan ei siirtynyt tai päässyt keskikouluun, kun taas keskuskoulusta monet siirtyivät.

Tämän koulumuistelukirjoituksen suurin anti itselleni oli päästä vertailemaan ukin ja mummun kouluja keskenään ja kuulla tarinoita lapsuudesta. Koulu on ollut tuohon aikaa hyvin erilaista, mutta siitä löytyy myös paljon samankaltaisuuksia nykyaikaan verrattuna. Varsinkin mummun käymä Sotkamon keskuskoulu vaikutti moneltakin osin melko nykyaikaiselta koululta.

Haastattelut tehty joulukuussa 2020

Koulumuistot: Jarmo ja Helena Heikkinen

Haastattelija: Konsta Kyllönen

Tekstin julkaisutiedot: Kyllönen, Konsta 2021. Muistoja ja vertailua Sotkamon kirkonkylän kouluilta. Kasvatuksen historian ENSYklopedia. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. URL https://www.kasvhistseura.fi/sites/kasvhistseura.fi/files/Muistoja%20ja%20vertailua%20Sotkamon%20kirkonky1%C3%A4n%20kouluilta%2C%20Jarmo%20ja%20Helena%20Heikkisen%20koulumuistoja%201940-%20ja%201950-luvuilta_1.pdf